

Beslut vid regeringssammanträde den 22 mars 2012

Sammanfattning

En särskild utredare ska analysera vissa frågor om skjutvapen och ta ställning till behovet av författningsändringar i vapenlagstiftningen.

Utredaren ska bl.a.

- analysera reglerna om förutsättningarna för enskilda att inneha målskjutningsvapen,
- ta ställning till om det finns behov, och i så fall ange vilka, som kan berättiga att enskilda medges tillstånd att inneha helautomatiska vapen och utreda under vilka förutsättningar tillstånd till innehav av halvautomatiska vapen bör medges,
- ta ställning till om, och i så fall i vilken utsträckning, vapenmagasin bör utgöra en sådan vapendel som ska jämföras med skjutvapen vid tillämpningen av vapenlagen, eller om hantering av vapenmagasin bör kontrolleras på något annat sätt,
- ta ställning till hur det grova vapenbrottet bör förändras för att en skärpt syn på vapenbrottsligheten ska få genomslag och för att möjligheten att göra nyanserade bedömningar av grova vapenbrott ska öka, och
- lämna författningsförslag där så bedöms nödvändigt.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2013.

Uppdraget att föreslå skärpningar i vapenlagstiftningen

Vapenlagstiftningen är ett regelverk som fortlöpande behöver följas upp. Lagstiftningen måste vara utformad så att den i möjligaste mån motverkar förekomst av illegala vapen i landet och att vapen kommer till brottslig användning.

Tillgång till skjutvapen utgör många gånger en förutsättning för att grova brott ska komma till stånd och kan även innebära att en uppkommen våldssituation får betydligt svårare följder än den annars skulle ha fått. Enligt polisen finns det indikationer på att våldsbenägna kriminella personers användande av skjutvapen ökar. Detta är en oroväckande utveckling som måste tas på allvar. Att ett enda vapen som hamnar i orätta händer kan få förödande konsekvenser visar inte minst händelsen på Utøya i Norge i juli 2011. Skolskjutningarna i Finland och de frekventa skottlossningarna på allmän plats i Göteborgsområdet och i Malmö är andra uppmärksammade exempel.

Dessa förhållanden och händelser väcker frågan om den svenska vapenregleringen nu är i behov av förändringar i syfte att förtydliga och skärpa reglerna för att förhindra att vapen, både illegala och legala vapen, används för brottsliga syften.

Enskildas innehav av målskjutningsvapen och prövningen av skytteföreningar

Tillstånd att inneha skjutvapen får enligt 2 kap. 3 § vapenlagen (1996:67) meddelas bl.a. enskilda personer och sammanslutningar för målskjutning. Det finns inte några bestämmelser som reglerar vad en skytteförening är. Däremot är det reglerat i 2 kap. 3 § b vapenlagen under vilka förutsättningar en skytteförening kan meddelas tillstånd att inneha egna vapen. Tillstånd får meddelas sammanslutningar som har en stabil organisation och kontinuerlig skytteverksamhet och som därutöver uppfyller höga krav på säkerhet i fråga om handhavande av vapen. Sådana förhållanden är självfallet beroende av vilka personer som styr skytteföreningen och kan förändras om personer i styrelsen ersätts av andra. Någon kontroll av dessa personer görs dock inte. Därtill kommer att

det inte finns några bestämmelser som reglerar skytteföreningar som bedriver skytte men som inte innehar egna vapen.

Om Rikspolisstyrelsen bedömer att en sammanslutning uppfyller kraven för att inneha vapen, tas föreningen upp i en bilaga till en av myndighetens föreskrifter (RPSFS 2009:13 bilaga 1). Lämpligheten i att en myndighet prövar frågor av den arten och meddelar beslut genom att göra ändringar i sina föreskrifter kan ifrågasättas. Det medför bl.a. att det saknas möjlighet att kontrollera att en fullständig prövning har föregått beslutet.

Av 2 kap. 4 § vapenlagen framgår en av de grundläggande förutsättningarna för att en enskild person får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen, nämligen att han eller hon behöver vapnet för ett godtagbart ändamål. Om ändamålet med innehavet inte uteslutande är ett annat än skjutning, uppställs i 2 kap. 3 § vapenförordningen (1996:70) vissa bestämda krav beroende på vilken vapentyp ansökan avser. När det gäller målskjutningsvapen ställs som huvudregel krav på bl.a. att den som söker tillstånd ska ha visat prov på särskild skjutskicklighet och är aktiv medlem i en skytteförening eller motsvarande organisation. Det är skytteföreningen som intygar den sökandes skjutskicklighet och att aktivitetskravet är uppfyllt i samband med ansökan om tillstånd att inneha skjutvapen. Eftersom skytteföreningar som inte innehar egna vapen är oreglerade kan det vara svårt att veta om sådana föreningar som utfärdar intyg är seriösa och därmed att bedöma intygens kvalitet.

Vad som krävs för att en enskild person ska anses uppfylla kravet på aktivt medlemskap i en skytteförening eller motsvarande organisation framgår inte av någon reglering på området. Rikspolisstyrelsen föreslog i rapporten Vapenlagstiftningen m.m. (Ju2003/3894/L4) att det i vapenförordningen ska föras in en bestämmelse om krav på medlemskap i en sammanslutning som myndigheten har godkänt för att få tillstånd att inneha vapen. Förslaget motiverades med att en sådan ordning skulle innebära en kontroll av att de sammanslutningar som utfärdar intyg om en sökande är seriösa och att intygen är av en viss kvalitet. Rikspolisstyrelsens förslag har behandlats i två utredningar (Ds

2004:32 och Ds 2010:6). Utredningarnas respektive förslag har dock inte lett till några författningsändringar.

Det finns skäl att tydliggöra vad som fordras för att kravet på aktivt medlemskap i en sammanslutning ska anses vara uppfyllt samt hur aktivitet och skjutskicklighet kan intygas på ett fullgott sätt. Det är dock inte givet att de krav som bör ställas på en sammanslutning för att intyga en persons skjutskicklighet och aktivitetsgrad behöver vara att sammanslutningen har godkänts för innehav av egna vapen.

Utredaren ska därför

- undersöka om det bör införas regler för sådana skytteföreningar som inte innehar egna vapen och om det finns behov av att ändra gällande regler för skytteföreningar i något avseende, och i så fall föreslå en reglering,
- lämna författningsförslag på en annan, tydligare ordning för prövningen av om en skytteförening ska beviljas tillstånd att inneha skjutvapen, och
- analysera reglerna om förutsättningarna för enskilda att inneha målskjutningsvapen och föreslå de författningsändringar som bedöms nödvändiga för att förtydliga regleringen.

Förutsättningarna för innehav av hel- och halvautomatiska skjutvapen

Ett automatvapen definieras i bilagan till vapenförordningen som ett skjutvapen som laddar om automatiskt varje gång ett skott avfyras och som kan avfyras mer än ett skott med ett tryck på avtryckaren. Helautomatiska vapen används inte vid jakt, men i mindre omfattning bedrivs tävlingsskytte med automatvapen i Sverige. Ett halvautomatiskt skjutvapen definieras som ett skjutvapen som laddar om automatiskt varje gång ett skott avfyras och som bara kan avfyras ett skott med ett tryck på avtryckaren. Halvautomatiska skjutvapen används vid jakt och i viss utsträckning vid målskjutning.

Tillstånd att inneha helautomatiska vapen eller enhandsvapen, undantaget start- och signalvapen, får enligt 2

kap. 6 § vapenlagen meddelas endast om det finns synnerliga skäl. Någon närmare utveckling av när synnerliga skäl enligt bestämmelsen ska anses finnas görs inte i förarbetena.

I 2 kap. 3 § vapenförordningen finns regler om vilka särskilda krav som ställs på en person för att han eller hon ska anses ha visat sig kunna handha vissa skjutvapen. När det gäller helautomatiska vapen som inte är enhandsvapen ska den som söker tillstånd ha fyllt 20 år, vara aktiv medlem i en sammanslutning för skytte vars verksamhet Försvarsmakten har förklarat har betydelse för totalförsvaret och ha visat prov på särskild skjutskicklighet. För att få tillstånd att inneha ett enhandsvapen, som inte är ett jaktvapen och som inte heller är effektbegränsat, ska den sökande vara aktiv medlem i en skytteförening eller motsvarande organisation och ha visat prov på särskild skjutskicklighet och som huvudregel ha fyllt 18 år.

Därutöver är den enda särregleringen när det gäller tillstånd för en enskild att inneha ett helautomatiskt vapen eller ett halvautomatiskt enhandsvapen, att tillståndet enligt huvudregeln i 2 kap. 6 § andra stycket vapenlagen ska tidsbegränsas till att gälla i högst fem år. Vapenlagstiftningen innehåller inte några regler som tar särskilt sikte på innehav av halvautomatiska vapen som inte är enhandsvapen.

Helautomatiska vapen är särskilt farliga eftersom dessa på grund av sin eldkapacitet kan orsaka stor skada på kort tid. I vilka fall en enskild person kan anses ha ett berättigat behov av att inneha ett helautomatiskt vapen är inte närmare reglerat och berörs inte heller i förarbetena. Det finns skäl att undersöka om det finns sådana behov för enskilda av att inneha helautomatiska vapen som kan anses vara sådana berättigade behov att tillstånd till innehav bör medges.

Enligt Rikspolisstyrelsen är det möjligt att bygga om ett halvautomatiskt vapen till ett helautomatiskt med vapendelar som inte kräver tillstånd. Ett halvautomatiskt vapen är relativt sett farligare än ett vapen som måste laddas om manuellt efter att ett skott har avlossats. Det finns därför skäl att se mer restriktivt på innehav av halvautomatiska vapen än sådana som saknar automatisk funktion över huvud taget. Detta talar i sin

tur för att särskilda regler bör gälla för att få tillstånd till ett sådant innehav.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om det finns behov, och i så fall ange vilka, som kan berättiga att enskilda medges tillstånd att inneha helautomatiska vapen,
- om utredaren bedömer att det finns berättigade behov, ta ställning till under vilka förutsättningar tillstånd till innehav av helautomatiska vapen bör medges,
- utreda under vilka förutsättningar enskilda bör kunna medges tillstånd till innehav av halvautomatiska vapen, och
- utarbeta nödvändiga författningsförslag.

Hur ska vapenmagasin regleras?

I 1 kap. 3 § vapenlagen jämföras vissa föremål med skjutvapen. Det medförenligt 2 kap. 1 § att bl.a. innehav av och handel med sådana föremål kräver tillstånd. Med skjutvapen jämföras bl.a. vissa vapendelar som är nödvändiga för ett vapens funktion eller som i övrigt påverkar funktionen.

Ett vapenmagasins utformning påverkar ett vapens funktion. Genom att magasinet byts ut till ett magasin avsett för fler skott kan ett vapen förändras till ett väsentligt farligare vapen än det ursprungligen var. En sådan förändring kan också innebära att vapnet inte längre är lämpat för det ändamål som innehavaren fick tillstånd att inneha det för. Trots detta innehåller vapenlagstiftningen inte några regler om vapenmagasin. Detta är inte tillfredsställande och det bör därför utredas om särskilda bestämmelser för hantering av i vart fall större vapenmagasin bör införas.

Utredaren ska därför

- ta ställning till om, och i så fall i vilken utsträckning, vapenmagasin bör utgöra en sådan vapendel som ska jämföras med skjutvapen vid tillämpningen av vapenlagen, eller om hantering av vapenmagasin bör kontrolleras på något annat sätt,

- undersöka om det finns behov av att införa motsvarande reglering när det gäller någon annan vapendel som i dag inte är föremål för reglering, och
- utarbeta fullständiga författningsförslag med anledning av sina ställningstaganden.

Straffet för grovt vapenbrott

Den som uppsåtligen innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms enligt 9 kap. 1 § första stycket vapenlagen för vapenbrott till fängelse i högst ett år. Om brottet är grovt, döms enligt andra stycket för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Regeringen har i den nyligen beslutade propositionen Vissa åtgärder mot illegala vapen (Prop. 2011/12:109) föreslagit att reglerna om grovt vapenbrott förtydligas genom att det i paragrafen uttryckligen anges vilka omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömning av om ett vapenbrott är grovt. Dessa omständigheter föreslås vara att vapnet har innehafts på allmän plats, i ett fordon på allmän plats eller inom ett skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs, att vapnet har varit av särskilt farlig beskaffenhet eller att innehavet, överlåtelsen eller utlåningen har avsett flera vapen.

I propositionen framhålls bl.a. att tillgång till skjutvapen många gånger utgör en förutsättning för att grova brott ska komma till stånd, att en uppkommen våldssituation riskerar att få betydligt svårare följder om skjutvapen förekommer, bl.a. genom att helt utomstående personer som råkar befinna sig i närheten kan komma att skadas allvarligt eller dödas, och att det vid vissa grova vapenbrott finns en uppenbar risk för att människor kan komma till skada. Som exempel nämns fallet då personer med kopplingar till den organiserade brottsligheten har med sig skarpladdade skjutvapen med motiveringen att de behöver dem i självförsvar. Enligt Rikspolisstyrelsen har mord och väpnade uppgörelser i dessa kriminella miljöer på senare tid kommit att utgöra ett problem som kan betecknas som akut. I dessa kretsar förekommer också att man beväpnar sig med

särskilt farliga vapentyper eller en större mängd vapen och ammunition. I många fall kan det misstänkas att vapnen har skaffats i syfte att begå andra grövre brott.

I propositionen görs bedömningen att det inom ramen för det lagstiftningsärendet saknas beredningsunderlag för att genomföra några förändringar av straffskalan för grovt vapenbrott. Det kan dock även med ett förtydligande av vad som ska göra ett vapenbrott grovt i enlighet med förslaget i propositionen ifrågasättas om bestämmelsen till sin struktur och genom straffskalan tillräckligt väl återspeglar brottstypens allvar. Det kan också ifrågasättas om dess utformning ger det utrymme som krävs för att det ska vara möjligt att på ett nyanserat sätt beakta allvaret i de mest klandervärda grova vapenbrotten.

Utredaren ska därför

- föreslå hur det grova vapenbrottet bör förändras för att en skärpt syn på vapenbrottsligheten ska få genomslag och för att möjligheten att göra nyanserade bedömningar av grova vapenbrott ska öka.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska bedöma de ekonomiska konsekvenserna av förslagen för det allmänna och konsekvenserna i övrigt av förslagen. Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna, ska utredaren föreslå hur dessa ska finansieras. Utredaren ska även bedöma vilka konsekvenser förslagen får för företag.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska samråda med Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel (Ju 2010:08). Utredaren ska också hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, i de övriga nordiska länderna och inom EU, samt beakta EU-rätten, bl.a. om kommande förslag berörs av direktiv 98/34/EG om ett informationsförfarande beträffande

tekniska standarder och föreskrifter. Utredaren får också ta upp sådana närliggande frågor som har samband med de frågeställningar som ska utredas, under förutsättning att uppdraget ändå bedöms kunna redovisas i tid.

Under genomförandet av uppdraget ska utredaren samråda med och inhämta upplysningar från Rikspolisstyrelsen och andra myndigheter och organisationer som kan vara berörda av de olika sakfrågorna.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2013.

(Justitiedepartementet)